

Eliminació de canya del Refugi de Fauna Salvatge (RFS) de Riber (Torrefeta-Florejacs)

Noticia redactada per Joan Ferrer

El Dia de les Espècies Autòctones es va celebrar el passat 13 de març en el marc del projecte *Tejiendo Redes*, una iniciativa de la Xarxa de Custòdia del Territori. Va comptar amb la participació de la SCH, que va organitzar una activitat d'eradicació de canya (*Arundo donax*) dels marges del riu Sió al seu pas pel RFS de Riber. La canya està considerada un dels 100 organismes més invasors del món. La seva plasticitat fenotípica la fa apta per créixer en una gran varietat de condicions ambientals. Mostra una gran capacitat per colonitzar medis fluvials mediterranis on les perturbacions antròpiques han afavorit encara més la seva invasió, el que dona lloc a una major simplificació estructural de l'ecosistema. Malauradament, això és el que passa també a la major part del curs mitjà i baix del Sió. La destrucció del bosc de ribera fa les ribes més vulnerables a la colonització per la canya i ha provocat la consegüent erosió puntual dels sòls alhora que augmenta el risc de foc als ambients fluvials (que de forma natural són més resistents als incendis forestals) i el risc d'inundacions com les provocades per la rovinada de finals del 2015.

El riu Sió al seu pas pel RFS de Riber representa un dels pocs trams forestals i relativament ben conservats que s'ha salvat completament del domini de la canya. Gràcies a la participació de la quinzena de voluntaris assistents, es va aconseguir eliminar uns 70 metres lineals de canya mitjançant l'excavació i sostracció del màxim volum possible de rizoma. Sobre l'espècie s'actua des de fa 8 anys en aquesta finca amb acord de custòdia amb la SCH. Gràcies a aquest acord s'han construït o restaurat més de mitja dotzena de basses situades en aquest espai natural protegit que pertany a la Xarxa Natura 2000-Els Plans de Sió. Es tracta, alhora,

d'un punt d'interès especial per a la reproducció de 6 espècies d'amfibis, essent la salamandra (*Salamandra salamandra*) la més amenaçada a nivell regional, ja que parlem de la zona més àrida del país, on aquesta espècie troba el seu límit de distribució per l'oest del Principat.

Les altres espècies que es reproduïxen a la zona són: *Pelophylax perezi*; *Hyla meridionalis*; *Bufo spinosus*; *Epidalea calamita* i *Pelobates cultripes*. Aquesta última espècie (així com també *B. spinosus*) ha patit una regressió important al sector est de la plana de Lleida i especialment a la Segarra. S'està fent un esforç de conservació per a convertir el RFS en un punt clau per a la reproducció d'almenys les 6 espècies d'amfibis esmentades que permeti crear metapoblacions que puguin expandir-se al llarg del riu.

En primer pla s'entreveuen alguns dels peus d'álber plantats després de l'actuació.

Amb aquesta jornada de voluntariat creiem que la invasió de la canya al RFS es pot considerar totalment controlada.

Es preveu una bona recolonització a mig termini del bosc de ribera a l'espai de llera alliberat gràcies a les diverses plantacions planejades. En aquest sentit, una setmana després de l'actuació dels voluntaris, es van plantar més de 50 estaquetes de 3 espècies que formen part de la comunitat del bosc de ribera d'aquest tram del Sió: àlber, tamariu i saüc. En aquests moments, més de 30 dies després de la seva plantació, l'índex de supervivència de les estaquetes és superior al 85%.

Al mateix temps, es va fent un planter amb llavors d'om i de freixe recol·lectades a la mateixa zona (d'on també provenen les estaquetes plantades). Així doncs, al llarg del propers dos anys es preveu continuar amb plantació de totes aquestes espècies i també d'altres presents a la zona com salze i pollancre. Els objectius són l'eradicació definitiva d'aquesta espècie invasora, la restauració de la coberta vegetal del talús i la regeneració del bosc de ribera autòcton a les ribes del Sió.

En resum, la desbrossa feta juntament amb l'extracció de grans quantitats de rizoma evitaran el rebrot de la canya a la zona en custòdia. L'eliminació de les masses de canyes properes a la finca també facilitarà el seu control perquè actualment es fa un cobriment amb làmina plàstica de polietilè opac per evitar la recolonització de la zona netejada.

La jornada va concloure amb una calçotada amb botifarres pels assistents. L'èxit aconseguit ens esperona a persistir en les accions encaminades a la potenciació de la biodiversitat d'aquesta finca en acord de custòdia amb la SCH, amb uns valors ambientals molt importants.

Alguns apunts sobre la problemàtica que comporta l'expansió de la canya al nostre medi natural

L'establiment de la canya als ambients riparis (ecosistemes proporcionalment més susceptibles a la invasió per part d'espècies exòtiques) planteja greus problemes ecològics i de gestió dels recursos hídrics:

☀ Es tracta d'una espècie amb un elevat consum d'aigua, considerat un dels majors del regne vegetal. Pot arribar a ser 20 vegades major que el de la vegetació riberenca, fet que provoca una pèrdua d'aigua en els cursos fluvials.

☀ El seu dens sistema radicular inhibeix l'adsorció d'aigua i nutrients de les espècies nadiues mentre que la seva part aèria pot formar una densa coberta que impedeix la germinació i el creixement d'aquelles.

☀ Incrementa el risc de riuades. Els canyars funcionen com murs que concentren l'energia del flux d'aigua a la llera, fet que amb les riuades provoca l'excavació i l'erosió de les ribes durant les quals, canyes i rizomes poden acumular-se i formar repeses i tapar ponts amb conseqüències potencialment greus.

☀ Incrementa el risc d'incendi forestal a les zones envaïdes (en introduir règims de foc dominats per aquesta espècie que fa del canyar una formació més inflamable que alhora afavoreix la transmissió del foc des de l'estrat arbustiu a les capçades com a conseqüència de la seva verticalitat).

☀ Altera el microclima de la zona ripària (en no oferir ombra a les ribes i augmentar la T^a de l'aigua).

☀ Empobreix l'horitzó edàfic superficial.

☀ Proporciona un hàbitat poc adequat per a la fauna silvestre nadiua ja

que és menys heterogeni que les formacions vegetals autòctones...

Així doncs, l'eliminació de la canya del medi riberenc és una condició necessària per a la recuperació del bon estat ecològic dels sistemes fluvials a tot el món.

Tot seguit, fem un resum ràpid dels pocs mètodes de control que s'han demostrat eficients fins ara (i d'on s'exclou la crema, pràctica irracional que malauradament encara es percep com a correcta no només per al control dels canyars si no també per a la "neteja" de marges):

1. Foment de la competència: després d'almenys dues desbrossades, es cobreix la superfície amb la inserció de brancatge viu i plantació d'estaques i plançons. Per reeixir, tota estratègia de control de la canya ha d'incloure treballs de restauració de les comunitats ripàries nadiues que incrementen així la seva resistència a noves invasions.
2. Mecànics: extracció del rizoma i eliminació efectiva dels residus generats (si es tracta d'una àrea molt petita i amb rizomes superficials i/o debilitats, preferiblement de forma manual i no amb retroexcavadora donat que la màquina provoca una gran alteració de les ribes que en facilita la posterior erosió). Malgrat que encara no hi ha estudis que en demostrin l'eficàcia, la desbrossada reiterada, sobretot si es fa molt seguit i es simultàniament amb excavació manual dels rizomes superficials, sembla que tindrà cada cop més importància entre els mètodes a escollir, ja que a banda de ser el més respectuós des del punt de vista ambiental, si després es combina amb plantació d'espècies autòctones en canyars mixtes (amb vegetació nadiua intercalada), la seva efectivitat podria acostar-se molt al 100%. En aquest

sentit, al RFS de Riber, després d'extracció inicial de bona part dels rizomes mitjançant retroexcavadora (sense alterar gaire la riba), s'han practicat gairebé una dotzena de desbrossades al llarg dels darrers 7 anys, que combinades amb el cobriment parcial amb malla antiherbes han tingut un evident efecte debilitador del canyar, fins al punt que els escassos rizomes que encara resistien, eren molt superficials i fàcils d'arrencar amb aixada.

3. Físics: si s'apliquen bé són efectius al 100%. N'hi ha dos: cobriment de l'àrea envaïda (prèvia desbrossada inicial) amb una làmina de material opac i resistent (malla antiherbes, geotèxtil, plàstic...) que al cap de 20 mesos haurà provocat la mort del rizoma per esgotament de les seves reserves; inundació del canyar (que ha d'estar pròxim al corrent d'aigua i a una cota poc superior a la làmina d'aigua per facilitar l'amarament) durant almenys 3 mesos amb una profunditat mínima de 20cm.
4. Químics: aplicació de biocides mitjançant la fumigació del canyar, dels rebrotos, de la impregnació post tallat i de la injecció d'herbicida a la tija. Malgrat que a priori poden semblar els menys cars des del punt de vista econòmic no són tan eficaços com els anteriors (sobretot si es combinen) i comporten efectes no desitjats (deriva de l'herbicida, afectació a espècies autòctones o al medi aquàtic). Per aquesta raó, en el cas del RFS de Riber aquest mètode ni s'ha plantejat perquè a la zona ja hi ha un ús indiscriminat de biocides (que envaeixen completament les zones de domini públic hidràulic fins a tocar de la mateixa llera).

Per a més informació:

<http://www.conservacionvegetal.org/upload/publicaciones/47/Manual-Arundo-web.pdf>